

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนวิถิปุทธของ พระภิกษุตามการรับรู้ของเจ้าอาวาสจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและผู้บริหารโรงเรียนวิถิปุทธสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 ผู้วิจัยได้ทบทวน ทฤษฎี และ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ
2. โรงเรียนวิถิปุทธ
3. แนวคิดและทฤษฎีการรับรู้
4. ภารกิจและหน้าที่ของพระภิกษุเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนวิถิปุทธ
5. ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวิถิปุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ

การที่จะทำให้มนุษย์เรานั้นได้มีส่วนร่วมกันนั้นมีปัจจัยหลายประการเช่น ไลออนที่อส (สมชัย ปานผลสุข. 2546 : 17 ; อ้างอิงจาก Lontos. 1992. **At-Risk Families and School : Becoming Partners.** p. 41-42) ได้กล่าวไว้ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครอง ว่าการมีส่วนร่วมนั้นจะมากขึ้นอยู่กับว่าผู้ปกครองมีความรู้สึกที่ตนเองมีความรู้ ความสามารถ เพียงพอที่จะร่วมได้หรือไม่ มีความรู้สึกเกี่ยวกับความล้มเหลวในระบบโรงเรียนหรือไม่และ ความรู้สึกเกี่ยวกับคุณค่าของตนเองเพียงใด นอกจากนั้นยังขึ้นอยู่กับความคิดเดิม ๆ ของผู้ปกครอง เช่น ผู้ปกครองที่มีความคิดว่าเรื่องการจัดการศึกษานั้นควรปล่อยให้เป็นที่ของโรงเรียน เมื่อ คิดอย่างนี้การเข้ามามีส่วนร่วมก็จะน้อย ชาฟกิน (Chavkin. 1989 : 119-123) ได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้ปกครองที่ เข้ามามีส่วนร่วมให้การศึกษาในโรงเรียนน้อย เพราะมีความรู้สึกที่ไม่กล้า หรือไม่มั่นใจในเมื่อต้อง เข้ามาทำงานใกล้ชิดกับคณะครูในโรงเรียน ยาว (Yao. 1988 : 223-225) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมใน โรงเรียนของผู้ปกครองที่เป็นชนชาติเอเชีย พบว่า ผู้ปกครองมีความรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่เหมาะสมกับการไม่ให้เกียรติกันและกัน เมื่อ ได้พูดคุยกับครูเพราะคุกล้ายกับครูกำลังจ้องตรวจสอบอะไรอยู่ บางอย่างพวกตนอยู่ เหล่านี้เป็นทัศนคติของผู้ปกครองที่จะไปเข้ามามีส่วนร่วมใน โรงเรียน ฉะนั้นใน งานวิจัยเล่มนี้จึงจะแสดงความหมายของการมีส่วนร่วม, ความสำคัญจำเป็น และลักษณะของการเข้า

ไปมีส่วนร่วมที่ควรให้ทราบว่าการมีส่วนร่วมนั้นมีประเด็นที่น่าสนใจและที่จะนำเสนออันมี 3 เรื่อง ก็คือ ความหมายของการมีส่วนร่วม, ขอบข่ายการมีส่วนร่วม และประโยชน์กับความสำคัญ และ จำเป็นการมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

คำว่า “การมีส่วนร่วม” มีนักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

จาร์ส นวลนิ่ม (2540 : 248) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง ความร่วมมือของบุคคล กลุ่มบุคคลที่มีความคิดเห็นตรงกันและเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมของโครงการหนึ่ง เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ได้กำหนดไว้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2540 : 270) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึงการที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับ การดำเนินงานกิจกรรมในด้านการกำหนดแนวทางที่ควรปฏิบัติงานหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการหนึ่งขององค์การ

เสรี มีสุข (2544 : 15) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับ การดำเนินกิจกรรมการบริหารขององค์การในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้้องค์การสามารถบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์การได้

สมชัย ปานผาสุข (2546 : 13) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลมีส่วนร่วมในการวางแผนการตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติประการใด ประการหนึ่งหรือหลายประการ เพื่อแก้ไขปรับปรุง วางแผน และประเมินผลงานนั้น ๆ

ประพนธ์ ปิยรัตน์ (2534 : 31) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึงการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของคนที่อยู่ร่วมกันในชุมชน ในการวางแผน การดำเนินงาน และการควบคุมโดยอาศัยทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์ด้วยการพึ่งพาอาศัยตนเองของท้องถิ่น

เกียรติศักดิ์ เรื่องทองดี (2536 : 12) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึงการร่วมคิดแก้ปัญหา การดำเนินการ การร่วมกันวางแผน ร่วมปฏิบัติงานในรูปการเสียดสละ แรงงาน การบริจาคเงิน วัสดุสิ่งของและร่วมกันติดตามผลงานบำรุงรักษาสาธารณะประโยชน์โดยการมีส่วนร่วม อาจจะแสดงออกของบุคคลโดยตรง หรือโดยผ่านองค์กรประชาชนในชุมชน

ฟิลลิป (Philip. 1990 : 185-186) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การนำคนในท้องถิ่นที่รู้จักสังคมและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพอย่างแท้จริงมาร่วมกันทำงานทั้งในรูปความคิด การตัดสินใจ และการกระทำโดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน

กู๊ด (Good. 1973 : 115) ให้นิยามไว้ว่าการมีส่วนร่วมกันระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ต้องการผลลัพธ์ในสิ่งที่มุ่งหมายอย่างเดียวกัน และทุกคนยอมรับในจุดมุ่งหมายนั้น

หวัง (Whang. 1981 : 91-92) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง กระบวนการในการเข้าไปดำเนินงานของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเพื่อสะท้อนถึงความสนใจของตน หรือเพื่อให้การสนับสนุนทางด้านกำลังงานหรือทรัพยากรต่อสถาบัน/ระบบที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตของพวกเขา

คัทซ์ (Deutsch. 1977 : 81) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง สภาพการณ์ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเกิดการร่วมมือกันมีความพึงพอใจซึ่งกันและกัน มีความพยายามที่จะช่วยเหลือกัน ประสานงานกัน โดยมีจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายร่วมกัน

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคล เข้าไปมีส่วนได้ส่วนเสีย การร่วมมือมีส่วนเกี่ยวข้อง โดยได้เข้าไปมีส่วนช่วย เข้าไปมีอิทธิพลและบทบาท ไม่ว่าขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือในทุกขั้นตอน ของกิจกรรม การดำเนินการ อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อ ชุมชน องค์กร หรือสังคมนั้น ๆ

1.2 ขอบข่าย การมีส่วนร่วม

ขอบข่ายการมีส่วนร่วม มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ขอบข่ายไว้ดังนี้

โคเฮน และ อัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff. 1977 : 6) ให้ขอบข่ายการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาชนบทไว้ว่า การมีส่วนร่วมจะต้องประกอบด้วยการมีส่วนเกี่ยวข้องของประชาชน 4 ประการ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ จะทำอะไร และทำด้วยวิธีการอย่างไร
2. มีส่วนในการดำเนินโครงการ ตัดสินใจในการให้ทรัพยากรสนับสนุน โครงการและการร่วมมือกับองค์กรหรือกลุ่มกิจกรรมเป็นการเฉพาะ
3. มีส่วนในการแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดจากโครงการพัฒนา
4. มีส่วนในการประเมินผลโครงการ

พัชรี สีโรต (2546 : 1-5) ได้กล่าว การมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในการตัดสินใจของรัฐ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสามารถ ทำได้หลายรูปแบบหลายระดับ คือ

1. การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ รับทราบ ข้อมูล ข้อเท็จจริง เกี่ยวกับโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน
2. การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นหรือให้ข้อมูล
3. การร่วมปรึกษาหารือ
4. การให้อำนาจแก่ประชาชนในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นระดังสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน

กรมการพัฒนาชุมชน (2529 : 16) ได้สรุปลักษณะต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 18 ลักษณะ ดังนี้

1. มีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม
2. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินการ
3. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากร
4. มีส่วนร่วมในการออกความเห็นและข้อเสนอแนะ
5. มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
6. มีส่วนร่วมในการคิดหาวิธีในการแก้ปัญหา
7. มีส่วนร่วมในการวางแผน
8. มีส่วนร่วมในการประชุม
9. มีส่วนร่วมในการกิจกรรมกลุ่ม
10. มีส่วนร่วมในการออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา
11. มีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการหรือบริหารงาน
12. มีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิก
13. มีส่วนร่วมในการเป็นผู้ชักชวนหรือประชาสัมพันธ์
14. มีส่วนร่วมในการดำเนินตามกิจกรรมที่วางไว้
15. มีส่วนร่วมในการลงทุน หรือบริจาคเงิน/ทรัพย์สิน
16. มีส่วนร่วมในการออกแรง หรือสละแรงงาน
17. มีส่วนร่วมในการออกวัสดุอุปกรณ์
18. มีส่วนร่วมในการดูแลรักษา ติดตามหรือประเมินผล

จาร์ส นวลนัม (2540 : 249-250) ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมเป็น 3 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง โดยผ่านองค์การจัดตั้งของประชาชน เช่น การรวมกลุ่มเยาวชน กลุ่มต่าง ๆ
2. การมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยผ่านองค์การผู้แทนของประชาชน เช่น กรรมการกลุ่มหรือชุมชน กรรมการหมู่บ้าน
3. การมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาส โดยผ่านองค์การที่มีผู้แทนของประชาชน เช่น สถาบัน หรือหน่วยงานที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้

อรวรรณ ตันท์เจริญรัตน์ (2543 : 56) ได้ศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของกรมการศึกษาประจำโรงเรียนในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน ในเขตชนบทยากจนจังหวัดขอนแก่น ได้แบ่งองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของกรมการศึกษาไว้เป็น 2 ด้าน คือ

1. การมีส่วนร่วมในด้านนโยบาย ได้แก่ การให้ข้อมูล การให้คำแนะนำและการร่วมตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ เช่น แรงงาน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ประชาสัมพันธ์ และการประสานงาน

นโยบายและแผนการจัดการศึกษา 12 ปี ของกระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 20-21) ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ทั้งการบริหารและการจัดการหลักสูตร การวัดผล การบริหารครู และบุคลากรทางการศึกษา งบประมาณ ตลอดจนตรวจสอบการประเมิน การจัดการศึกษาอบรม

ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2527 : 73-74) ซึ่งให้เห็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ซึ่งเรียกว่าเป็นขอบเขตของการมีส่วนร่วมที่สำคัญ 6 แบบ คือ 1) การวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของชุมชนหรือของกลุ่ม 2) การกำหนดแนวทางการดำเนินการให้บรรลุผลในการแก้ปัญหาหรือบรรลุเป้าหมาย 3) การระดมทรัพยากรทั้งในและนอกชุมชน 4) การปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ 5) การควบคุมติดตาม 6) ประเมินผล และการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างยุติธรรม

ทองศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ และคณะ (2534 : 77-78) เสนอว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีส่วนร่วมครบทุกขั้นตอน คือนับตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการคิด การศึกษาปัญหาและความต้องการ การวางแผน และการจัดทำโครงการ การปฏิบัติตามโครงการจนถึงการติดตามและประเมินผลโครงการ

ขอบข่ายของการมีส่วนร่วมที่นักวิชาการต่าง ๆ กล่าวมานั้น พอสรุปได้ใจความว่าแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดการประเมินจากการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา กระบวนการบริหารคุณภาพของเดมมิ่ง หรือวงจร PDCA ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ 1) การวางแผน (Plan : P) 2) การลงมือปฏิบัติ (Do : D) 3) การตรวจสอบผล (Check : C) 4) การปรับปรุงแก้ไข วางมาตรฐานและถือปฏิบัติ (Action : A) นั่นก็คือ

1. ร่วมคิด
2. ร่วมทำ
3. ร่วมตรวจสอบ
4. ร่วมปรับปรุงแก้ไข

1.3 ความสำคัญ และประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2534 : 67) กล่าวถึง สาระสำคัญของ การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นไว้ว่า คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ

การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวคิดทางยุทธศาสตร์ ของหลักการพัฒนาชุมชนที่จะทำให้ประชาชนซึ่งน่าจะนำไปสู่ความสามารถและประสิทธิภาพในการปกครองตนเองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน

รัตนพร ไกรถาวร (2545 : 18) ได้กล่าว ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมไว้ว่าในการดำเนินการใด ๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อการดำเนินการนั้น ๆ เนื่องจากการทำให้ผลของการดำเนินการมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญและมีความจำเป็นและเป็นรากฐานสำคัญของวิถีทางประชาธิปไตย และเป็นโอกาสแก่ประชาชนที่จะดำเนินการด้วยตนเอง เพื่อตนเองและสังคม เป็นสิ่งสำคัญมากในความสำเร็จของงานพัฒนาชุมชน ประชาชนควรมีส่วนร่วมตามกระบวนการพัฒนาชุมชน

ภิญโญ สาธร (2526 : 18) ได้กล่าว ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมไว้ว่าการจัดการศึกษามีความเกี่ยวข้องกับชุมชนและประชาชน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน โรงเรียนเป็นหน่วยงานหนึ่งของสังคมและตั้งอยู่ในสังคมประชาธิปไตย โรงเรียนควรเป็นของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญเนื่องจากทำให้ประชาชนได้ทราบเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นการสร้างความเชื่อถือ ความมั่นใจ และความนิยมที่มีต่อโรงเรียนให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน นอกจากนี้ยังเป็นการสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามาช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ ของโรงเรียนทั้งในด้านการเงิน วัสดุ แรงงาน และกำลังใจ ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษาและให้ประชาชนเห็นความสำคัญ ว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยทุกคนที่จะต้องให้ความสนใจและมีส่วนร่วมดูแลการจัดการศึกษาของโรงเรียน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2538 : 17) ได้ให้แนวคิดไว้ว่าการมีส่วนร่วมจัดได้ว่าเป็นการสะท้อนถึงเสรีภาพทางการเมืองที่ชาวชนบทสามารถเข้ามาทำการตัดสินใจและเป็นช่องทางให้สามารถสะท้อนปัญหาของท้องถิ่นได้อย่างถูกต้องตรงประเด็น และเป็นการควบคุมระบบราชการให้สนองความต้องการประชาชนมากขึ้น โดยสรุปการมีส่วนร่วมน่าจะมีความสัมพันธ์สูงกับความสัมฤทธิ์ผลในการพัฒนาชนบท

จากประมวลคำกล่าวของนักวิชาการต่าง ๆ ที่ได้สรุปมานั้นทำให้ทราบว่า การมีส่วนร่วม นั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำกิจกรรมกลุ่มทั้งหลาย และยังมีประโยชน์อย่างมากที่จะทำให้กิจกรรมหรือการทำงานของกลุ่มนั้น ๆ สำเร็จทุกกลุ่มลงไปด้วยดี โดยมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพอย่างสูงสุดได้ โดยจะทำให้ลด และแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้เป็นอย่างมาก มีปัญหาในด้านความรับผิดชอบ ความขัดแย้ง การระดมทรัพยากร ทุน และกำลังความร่วมมือต่าง ๆ

ฉะนั้นการมีส่วนร่วมในที่นี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการทำกิจกรรมกลุ่มทั้งหลาย และยังมีประโยชน์อย่างมากที่จะทำให้กิจกรรมหรือการทำงานของกลุ่มนั้น ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลอย่างสูงสุดได้ โดยจะทำให้ลด และ แก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้เป็นอย่างมาก มีปัญหาในด้านความรับผิดชอบ ความขัดแย้ง การระดมทรัพยากร ทุน และกำลังความร่วมมือต่าง ๆ ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ที่เข้าไปมีส่วนร่วมได้ส่วนเสีย การร่วมมือ มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยได้เข้าไปมีส่วนช่วย เข้าไปมีอิทธิพลและบทบาท ไม่ว่าขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือในทุกขั้นตอนของกิจกรรม การดำเนินการ อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อ ชุมชน องค์กร หรือสังคมนั้น ๆ ในขั้นตอนต่าง ๆ คือ การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ และร่วมปรับปรุงแก้ไข

1.4 ความหมายการบริหารงานวิชาการ

ความหมายของการบริหารงานวิชาการ ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้

อุทัย ธรรมเดโช (2531 : 76) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาให้การเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพที่สุดหรือการบริหารที่ให้ผลเมืองเป็นผู้มีคุณภาพ และคุณธรรม สามารถประกอบสัมมาชีพและดำรงตนเป็นพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 16) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการบริหารงานวิชาการ หมายถึง กิจกรรมทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

อุทัย บุญประเสริฐ (2540 : 25) กล่าวว่า งานวิชาการนั้นเป็นงานหลัก มีลักษณะคล้ายส่วนที่เป็นร่างกายของคนหรือของเด็ก เป็นส่วนงานที่ใหญ่ที่สุดของระบบ เป็นงานที่เป็นหัวใจของโรงเรียน งานวิชาการจึงกลายเป็นงานที่เป็นศูนย์กลาง

ภิญโญ สาธร (2526 : 324) ได้ให้ความหมายของงานวิชาการว่า เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนซึ่งเกี่ยวกับการพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนนักเรียนให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูงสุด

จากประมวลความหมายของการบริหารงานวิชาการ ที่นักวิชาการหลาย ๆ ท่านได้ให้ความหมายไว้พอจะสรุปได้ว่าเป็นการบริหารงานทุกชนิดที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และให้มีประสิทธิภาพที่สุด

1.5 ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

สมิธ และคณะ (Smith and others. 1961 : 170) ได้จัดลำดับความสำคัญของงานวิชาการไว้เป็นลำดับแรกจากงานด้านอื่น ๆ ของผู้บริหารโรงเรียน 7 ด้าน โดยให้น้ำหนักความสำคัญของงานวิชาการถึงร้อยละ 40 งานบริหารบุคคลร้อยละ 20 งานกิจการนักเรียนร้อยละ 20 งานการเงินร้อยละ 5 งานด้านอาคารสถานที่ร้อยละ 5 งานธุรการร้อยละ 5 และงานอื่น ๆ ร้อยละ 5

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 16) การบริหารงานวิชาการเป็นงานสำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาเนื่องจากบริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพ การเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา และเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จและความสามารถของการบริหาร โดยงานวิชาการเป็นงานหลักที่สำคัญของโรงเรียน การสร้างนักเรียนให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณภาพ

การบริหารงานวิชาการ จึงเป็นงานที่สำคัญที่สุดในบรรดาการบริหารงานทั้งหลายของโรงเรียน ที่ผู้มีส่วนร่วมทั้งหลายต้องเอาใจใส่ ดูแล เป็นพิเศษ และเป็นงานหลักของการบริหารโรงเรียน ที่เป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนนั้น ๆ

1.6 ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

ขอบข่ายงานวิชาการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ งานด้านหลักสูตร งานด้านกระบวนการเรียนรู้ งานด้านประเมินผู้เรียน และงานด้านการประกันคุณภาพศึกษาในโรงเรียน และมีนักวิชาการได้กล่าวถึงขอบข่ายของการบริหารวิชาการไว้มากมายดังต่อไปนี้

หวน พันธุ์พันธ์ (2528 : 45) ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการว่าเป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยตรง ซึ่งครอบคลุมเกี่ยวกับหลักสูตรแผนการสอนการนิเทศการสอน ตารางสอน สื่อการสอน หรือเทคโนโลยีทางการสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน ห้องสมุดและการประเมินผลการศึกษา

บุญมี เณรยอด (2536 : 2) ได้กล่าวว่า งานวิชาการเป็นกิจกรรมที่กว้างขวางครอบคลุมในเรื่องต่อไปนี้

1. หลักสูตรและเอกสารการใช้หลักสูตร
2. ตารางสอนและวิธีการสอน
3. วัสดุอุปกรณ์และการใช้แหล่งทรัพยากรในห้องถ้ำ
4. ห้องสมุด
5. กิจการนักเรียน
6. การนิเทศงานวิชาการในโรงเรียน
7. การกำหนดให้ครู-อาจารย์ปฏิบัติงานวิชาการ

8. การแนะแนว
9. การวัดผลและประเมินผลการศึกษา
10. การวางแผนปรับปรุงงานวิชาการ

กรมสามัญ (ม.ป.ป.9-13) ได้ระบุหน้าที่รับผิดชอบ ในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา ในเอกสารกำหนดขอบข่ายและหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาไว้ 11 ประการ คือ

1. การวางแผนงานวิชาการ
2. การจัดแผนการเรียน
3. การจัดตารางการเรียนการสอน
4. การจัดครูเข้าสอน
5. การพัฒนาการเรียนการสอน
6. การจัดการเรียนการสอน
7. การพัฒนาครูทางด้านวิชาการ
8. การจัดกิจกรรมนักเรียน
9. การวัดและประเมินผลการเรียน
10. งานทะเบียนนักเรียน
11. การประเมินผลงานวิชาการ

ฟาเบอร์ และเชียร์รอน (Faber and Shearron. 1970 : 212) ได้แบ่งการบริหารงานวิชาการ ออกเป็น 6 ด้าน คือ

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
2. การกำหนดเนื้อหาของหลักสูตร
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การจัดอุปกรณ์การสอน
5. การนิเทศการสอน
6. การส่งเสริมครูประจำการ

อุทัย บุญประเสริฐ (2538 : 82) กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ดังนี้

1. เรื่องความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการหลักสูตรไปใช้
2. เรื่องการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการและจุดมุ่งหมาย หลักสูตรและ

การพัฒนาหลักสูตร

3. เรื่องกิจกรรมนักเรียนและการบริหารกิจกรรมนักเรียนให้ตอบสนองหลักสูตรและเสริมสร้างหลักสูตรให้เป็นผลสมบูรณ์

4. เรื่องสื่อการเรียนการสอนและกิจกรรมห้องสมุด เพื่อการส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรโดยตรง เพื่อเสริมพัฒนาการของนักเรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดหมายของหลักสูตรและเพื่อเสริมความทันสมัยทางวิชาการให้กับครูโดยตรง

5. เรื่องการวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ตามจุดหมายและหลักการของหลักสูตร และการประเมินคุณภาพทางวิชาการของโรงเรียน

6. เรื่องการนิเทศการศึกษาและพัฒนาวิชาชีพสำหรับบุคลากรทางวิชาการของโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 7) ได้กำหนดขอบข่ายงานวิชาการ ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จะต้องครอบคลุมงานดังนี้

1. งานด้านหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้
2. งานด้านการเรียนการสอน
3. งานด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
4. งานวัดผลและประเมินผล
5. งานห้องสมุด
6. งานนิเทศภายใน
7. งานอบรมทางวิชาการ

กิติมา ปรีดีดิลล (2532 : 58) แบ่งขอบข่ายงานวิชาการ ออกเป็น 6 งาน ดังนี้

1. แผนการปฏิบัติงาน
2. หลักสูตรและการสอน
3. การจัดการเรียนการสอน
4. สื่อการสอน
5. การปรับปรุงการเรียนการสอน
6. การวัดและการประเมินผล

กระทรวงศึกษาธิการ (2546ข : 33-34) ได้แบ่งขอบข่ายงานวิชาการ ออกเป็น 12 งานดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัด ประเมิน และเทียบโอนผลการเรียน
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
7. การนิเทศการศึกษา
8. การแนะแนวการศึกษา
9. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
12. การส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

จากขอบข่ายงานวิชาการ ตามแนวคิดของนักวิชาการหรือนักบริหารการศึกษาที่ยกมาข้างต้น ข้าพเจ้าได้ไปสัมภาษณ์ ยืนยง ราชวงษ์ ศึกษาพิเศษ 9 หัวหน้ากลุ่มศึกษานิเทศติดตามและประเมินผล ได้พูดถึงว่าปัจจุบันนี้ภาคปฏิบัติจริง ๆ นั้น งานวิชาการใหญ่ ๆ ในโรงเรียนนั้น หรือแบ่งได้ เป็น 5 งาน ส่วนงานที่มากใน คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นที่มี อยู่ 12 งาน ถึงจะออกเมื่อปี 46 แต่ในการปฏิบัติในตอนนี้ก็ถือว่าเก่าและมีการเปลี่ยนแปลง ไปบ้างแล้ว แต่ก็ยังใช้เป็นบรรทัดฐานอยู่ได้ งาน 5 อย่าง (ยืนยง ราชวงษ์วงษ์. สัมภาษณ์. 2548)

1. หลักสูตร
2. การวัด และประเมินผลในชั้นเรียน
3. การนิเทศภายใน
4. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ (เดิมเป็นงานห้องสมุด)
5. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ (เป็นงานใหม่ที่ต้องให้ความสำคัญ)

จากประมวลความหมายของการบริหารงานวิชาการ และขอบข่ายงานวิชาการที่นักวิชาการหลาย ๆ คนได้ให้ความหมายไว้พอจะสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ คือ การบริหารงานทุกชนิดที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และให้มีประสิทธิภาพที่สุด ในงาน 5 อย่าง คือ การพัฒนาหลักสูตร, การวัด ประเมิน และเทียบโอนผลการเรียน, การนิเทศการศึกษาภายใน, การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ และการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

รายละเอียดงานวิชาการแต่ละด้านมีพอสรุปได้ดังนี้

1.7 การพัฒนาหลักสูตร

ในการบริหารงานวิชาการนั้น ผู้บริหารหรือนักจัดการที่โรงเรียน (อุทัย บุญประเสริฐ. 2540 : 5) จะต้องรู้จักและเข้าใจหลักสูตรเป็นอย่างดี จะต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของหลักสูตรและจะต้องรู้ว่าหลักสูตรเป็นแม่บท (Master plan) ในการทำงานของโรงเรียน กาญจนนา คุณารักษ์ (2539 :

4) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะทำให้ปรัชญาหรือความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาบรรลุผลสมความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เพราะหลักสูตรมีความสำคัญในการพัฒนาบุคคลในทุก ๆ ด้าน กล่าวคือ ผู้เรียนอยู่ในวัยที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต หลักสูตรยังมีความสำคัญต่อสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เพราะผู้พัฒนาหลักสูตรสามารถที่จะกำหนด จุดมุ่งหมาย และเนื้อหาวิชาของหลักสูตรเพื่อวางรากฐานทางความคิด และความประพฤติของผู้เรียนให้มีคุณธรรม มีความสำนึกในสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองดี ทำให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม หลักสูตรจะช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง ตลอดจนรู้จักกำหนดแนวทางในการประกอบอาชีพตามที่ตนสามารถและถนัด หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนหางเสือที่คอยบังคับ หรือกำหนด ทิศทางการเรียนการสอนให้เป็นที่ไปตามความมุ่งหมายของการศึกษา หลักสูตรทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงได้ เพราะเมื่อประเทศชาติต้องการที่จะสร้างคุณลักษณะของประชาชนในชาติให้เป็นอย่างไรรัฐบาลสามารถที่จะกำหนดจุดมุ่งหมาย และเนื้อหาวิชาที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์เยาวชนเป็นที่ชาติต้องการ และ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 38-39) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า หลักสูตรเป็นหลัก และหัวใจของการจัดการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการศึกษา ทำให้การศึกษาดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ ทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามเป้าหมาย และหลักสูตรเปรียบเสมือนแบบแปลนสำหรับการจัดการเรียนการสอน

การบริหารหลักสูตรเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ครูใหญ่ และอาจารย์ใหญ่ ที่ต้องศึกษาทำความเข้าใจเนื้อหาสาระของหลักสูตร การกำหนดนโยบายและแผน วัตถุประสงค์ในการทำแผนการสอน โครงการสอน และกำหนดการสอน ตามแนวหลักสูตรประถมศึกษา ประการสำคัญผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลสำคัญที่จะนำหลักสูตรไปปฏิบัติ โดยดำเนินการให้ครูในโรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนจึงมีหน้าที่ดำเนินการจัดพัฒนาหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ ผู้เรียน

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546ข : 34-35) กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติ ในการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 สาระแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหา และความต้องการของสังคม ชุมชน และท้องถิ่น

2. วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และประเมินสถานภาพสถานศึกษา เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายรวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. จัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระต่างๆ ที่กำหนดให้มีในหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยพยายามบูรณาการเนื้อหาสาระทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสม
4. นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และบริหารจัดการการใช้หลักสูตรให้เหมาะสม
5. นิเทศการใช้หลักสูตร
6. ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร
7. ปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

1.8 การวัด ประเมิน และเทียบโอนผลการเรียน

ในการจัดการศึกษาในทุกระดับชั้นนั้น นอกจากการให้ความรู้แก่ผู้ศึกษาแล้ว ก็ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่ทำเป็นและขาดไม่ได้ นั่นก็คือการวัด ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน การวัด คือ การการหาจำนวน ปริมาณ หรือคุณภาพของการศึกษา โดยใช้การประเมินผล คือการนำเอารายการที่ทราบจากการวัดจากนักเรียน ไปใช้ เพื่อตีราคาคุณค่า ของนักเรียน แล้วก็นำมาเทียบผลการเรียน ของนักเรียนคนนั้น ๆ ว่าอยู่ในระดับใด ดังจะได้อธิบายดังต่อไปนี้

1.8.1 การวัด

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการวัดและเทคนิค ไว้ดังนี้

เชดส์คัลล์ โฆวาสินธุ์ (2521 : 32) และ อนันต์ ศรีโสภา (2524 : 1) กล่าวไว้พอสรุปได้ว่าการวัด หมายถึงวิธีการการหาจำนวน ปริมาณหรือคุณภาพของสิ่งหนึ่ง สิ่งใดอย่างมีหลักเกณฑ์ โดยใช้เครื่องมือวัดที่มีคุณภาพการวัดผลเป็นการตรวจสอบคุณภาพ คุณลักษณะ หรือคุณสมบัติของผู้เรียนว่ามีความเจริญงอกงาม มีความรู้ และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดหมายมากน้อยเพียงใด และเป็นเครื่องมืออันหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพของการศึกษาเพราะผลจากการวัดจะเป็นพื้นฐานการตัดสินใจของครูและนักศึกษา เพื่อใช้ปรับปรุงวิธีการสอน การแนะแนว การประเมินหลักสูตร แบบเรียน การใช้อุปกรณ์การสอน ตลอดจนการจัดระบบการบริหารทั่วไปของโรงเรียน และยังใช้ช่วยปรับปรุงการเรียนของนักเรียนให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

ในการวัดผลผู้วัดผลหรือครูผู้สอนหรือ ผู้บริหารต้องเข้าใจว่าเทคนิคหรือวิธีการในการวัดผลมีหลายแบบด้วยกัน ซึ่งตามความเข้าใจเดิมมักจะนึกถึงการสอบหรือการทดสอบเท่านั้น เมื่อมีการวัดผลจึงทำการทดสอบเพียงอย่างเดียว ซึ่งไม่เป็นการเพียงพอ เพราะการทดสอบไม่สามารถวัดผลได้ทุกด้าน เช่น ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ทักษะคิด คุณธรรม หรือความประพฤติ และการนำไปใช้ เป็นต้น ดังนั้นการวัดผลจะต้องใช้เทคนิค หรือวิธีการต่าง ๆ ได้ดังนี้ (ชวาล แพรัตกุล. 2516 : 84 – 109)

1. การทดสอบ
2. การจัดอันดับคุณภาพ
3. แบบสอบถามและแบบสำรวจต่าง ๆ
4. การสังเกต
5. การสัมภาษณ์
6. การบันทึกย่อย และระเบียบวิธี
7. สังคมมิติ
8. การให้ปฏิบัติและการนำไปใช้
9. การศึกษารายบุคคล
10. การให้สร้างจินตนาการ

การวัดผลซึ่งใช้การทดสอบกันมากนั้น ควรมีการเขียนข้อสอบที่ดี การเขียนข้อสอบที่ถามหลาย ๆ ด้าน การวิเคราะห์ข้อสอบ และการปรับปรุงข้อสอบให้ดีขึ้นเพื่อจะได้การทดสอบที่ดีมีคุณภาพ

ดังนั้นการวัด คือ การหาจำนวน ปริมาณ หรือคุณภาพของนักเรียน อย่างมีหลักเกณฑ์ตามเทคนิคการวัด

1.8.2 การประเมิน

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายและประโยชน์ของการประเมินไว้ดังนี้

ไพศาล หวังพานิช (2533 : 24) ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า หมายถึง กระบวนการในการตรวจสอบ หรือการพิจารณา คุณลักษณะของสิ่งใดหรือกิจกรรมใด ๆ เพื่อกำหนด คุณค่า คุณภาพ ความถูกต้องเหมาะสมโดยอาศัยเกณฑ์ เป็นหลัก หรือกล่าวอย่างสรุปได้ว่า การประเมิน คือ การพิจารณา กำหนดคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ตามเกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่ง

ล้วน สายยศและ อังคณา สายยศ (2539 : 12) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการพิจารณาตัดสินที่เป็นระบบครอบคลุมถึงจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ชวาล แพรัตกุล (2516) กล่าวไว้ว่า การประเมินผล หมายถึง กระบวนการที่ครูนำเอา ทุก ๆ รายการที่ทราบจากการวัดไปใช้ คือ ครูนำผลจากการวัดเหล่านั้นมารวมกัน เพื่อนำไปวินิจฉัย ตีราคาคุณค่า และชี้ขาดลงไปเป็นผลสรุปว่า เด็กคนนั้นมีคุณภาพสูง หรือ ต่ำ สมควรสอบได้หรือตก และการประเมินค่าที่ดีนั้นต้องตั้งอยู่บนรากฐานของการวัดผลที่ดีด้วย การวัดและการประเมินผล เป็นสิ่งจำเป็นประโยชน์ในกระบวนการเรียนการสอน

มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในโรงเรียนดังต่อไปนี้ (นิภา เมธราชวิชัย. 2536 : 16)

1. เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงโปรแกรมการเรียนการสอน การประเมินผลช่วยทำให้ทราบว่าเทคนิค หรือกลวิธีของการสอน อุปกรณ์การสอน และเนื้อหาวิชาที่สอน มีประสิทธิภาพหรือไม่ เป็นการช่วยวินิจฉัยข้อบกพร่องในการสอนของครู

2. เพื่อปรับปรุงความเจริญก้าวหน้าของเด็กแต่ละบุคคล การประเมินผลช่วยทำให้ทราบว่านักเรียนมีความบกพร่องที่จะเรียนเรื่องอื่นต่อไปหรือไม่ โดยวินิจฉัยข้อบกพร่อง จุดอ่อนหรือที่มาของความไม่เข้าใจของนักเรียน

3. เพื่อให้ครูรู้จักนักเรียนในด้านสติปัญญา ความถนัด สังคม ฯลฯ สามารถแนะแนวอาชีพ แนะนำนักเรียนในด้านการเรียน ได้ถูกต้อง และช่วยเด็กแก้ปัญหาทางด้านสังคม

4. เพื่อตรวจสอบว่าการเรียนการสอนได้บรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ นักเรียนมีความเจริญงอกงามถึงระดับใด

5. ครูจำเป็นต้องรายงานผลการศึกษาให้นักเรียน ผู้ปกครอง อาจารย์แนะแนว สถาบันการศึกษาใหม่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

6. เพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาใช้ในการวิจัย การทดลองด้านการเรียนรู้ ประสิทธิภาพของวิธีสอน อุปกรณ์การสอน หลักสูตร และสิ่งอื่น ๆ ที่มีประโยชน์ต่อการศึกษา

7. เพื่อให้นักเรียนเตรียมตัว ทำข้อสอบและประเมินผลการสอบของตนเอง เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะต่าง ๆ ซึ่งเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีค่าโดยตรงกับจุดประสงค์ของการศึกษา

8. เพื่อช่วยผู้บริหารการศึกษาในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษา เช่น การรับนักเรียน เข้าใหม่ การจัดชั้นเรียน การเลื่อนชั้น การจัดสอนซ่อมเสริม การวางแผนการบริหารโรงเรียน ฯลฯ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการวัดผลและการประเมินผล หมายถึง กระบวนการในการกำหนดจำนวน หรือปริมาณของสิ่งที่ต้องการวัด โดยใช้เครื่องมือในการวัด นำข้อมูลที่มีวิเคราะห์แล้วมาประเมินค่าโดยมีหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานและสามารถตัดสินผลที่ได้มานั้น เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ สามารถสรุปได้ว่าเป็นอย่างไร เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน

1.8.3 การเทียบโอนผลการเรียน

เมื่อมีการวัดและการประเมินผลการเรียนแล้ว ก็ต้องมีการเทียบโอนผลการเรียน ทั้งจากการโอนในรูปแบบการจัดการศึกษา ลักษณะการจัดหลักสูตร และสาระการเรียนรู้ ที่มีรูปแบบแตกต่างหลากหลาย หรือจาก การย้ายสถานศึกษา เป็นต้น จึงต้องมีการเทียบโอนผลการเรียนให้ตัวนักเรียน ฉะนั้นกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2549ก : 136-138) จึงได้ออกประกาศ

กระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การเทียบโอนผลการเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญา ไว้ดังต่อไปนี้

1. หลักการเทียบโอนผลการเรียน

1.1 ยึดหลักการกระจายอำนาจไปสู่สถานศึกษา โดยดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนในรูปคณะกรรมการ

1.2 คำนึงถึงหลักความยุติธรรม โปร่งใส และมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ

1.3 การเทียบโอนผลการเรียนให้พิจารณาจากเอกสาร หลักฐานการศึกษาหรือหลักฐานอื่นหรือประเมินจากความรู้ ไม่ซับซ้อน ทั้งนี้ให้คำนึงถึงประโยชน์ของผู้เทียบโอนผลการเรียนเป็นสำคัญ

1.4 พิจารณาเทียบโอนผลการเรียนเพื่อการศึกษาต่อ โดยพิจารณารูปแบบการศึกษา และหลักสูตรที่อยู่ในระดับเดียวกัน

2. แนวทางการเทียบโอนผลการเรียน

2.1 การเทียบโอนผลการเรียนให้พิจารณาจากรูปแบบการจัดการศึกษา ลักษณะการจัดหลักสูตร และสาระการเรียนรู้ ซึ่งมีความแตกต่างหลากหลาย โดยเทียบเคียงกับหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่รับเทียบโอน

2.2 ช่วงเวลาในการเทียบโอนผลการเรียน ดำเนินการได้ 2 กรณี ดังนี้

2.2.1 กรณีที่ 1 การเทียบโอนผลการเรียนที่เกิดขึ้นจากสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้แก่ การย้ายสถานศึกษา การเปลี่ยนรูปแบบการศึกษา การย้ายหลักสูตร การละทิ้งการศึกษา และขอกลับเข้าการศึกษาต่อ การศึกษาจากต่างประเทศ และขอเทียบโอนเข้าศึกษาต่อในประเทศ ให้ดำเนินการในช่วงก่อนเปิดภาคเรียนแรก หรือต้นภาคเรียนแรกที่สถานศึกษาของผู้ขอเทียบโอนเป็นนักเรียน/นักศึกษา เพื่อการวางแผนการเรียน ทั้งนี้ สถานศึกษาควรดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนให้แล้วเสร็จภายใน 1 ภาคเรียน ถ้ามีเหตุจำเป็นผู้ขอเทียบโอนไม่สามารถขอเทียบโอนได้ภายในช่วงแรกที่กำหนด ให้อยู่ในดุลยพินิจของสถานศึกษา

2.2.2 กรณีที่ 2 การเทียบโอนความรู้ ทักษะ หรือประสบการณ์จากแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ เช่น สถานประกอบการ สถานประกอบอาชีพอิสระ สถาบันทางศาสนา สถาบันฝึกอบรมวิชาชีพ บ้านเรียน (Home school) ฯลฯ ให้ดำเนินการต้นภาคเรียนหรือก่อนภาคเรียน โดยสถานศึกษาที่รับเทียบโอนกำหนดรายวิชา/หมวดวิชา จำนวนหน่วยกิต/หน่วยการเรียนรู้ ที่จะรับเทียบโอนตามความเหมาะสม รวมทั้งกรณีของผู้กำลังเรียน และประสงค์จะไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากหัวหน้าสถานศึกษาก่อน

2.3 การกำหนดอายุของผลการเรียนที่ขอเทียบโอน ให้อยู่ในดุลยพินิจของสถานศึกษาที่รับเทียบโอน โดยพิจารณาบนพื้นฐานของธรรมชาติวิชา ความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน

2.4 การพิจารณาให้ผลการเรียนในรายวิชา/หมวดวิชาที่ได้จากการเทียบโอนผลการเรียน ให้ผลการเรียนตามหลักฐานเดิมที่ปรากฏหรือให้ผลการเรียนใหม่ที่ได้จากการประเมินด้วยเครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย

2.5 นักเรียน/นักศึกษา ที่ได้รับการเทียบโอนผลการเรียนต้องศึกษาต่อเนื่องในสถานศึกษาที่ได้รับเทียบโอน อย่างน้อย 1 ภาคเรียน

2.6 การจบหลักสูตรของผู้ขอเทียบโอน การให้หน่วยกิต/หน่วยการเรียนให้เป็นไปตามเกณฑ์การจบหลักสูตรของสถานศึกษาที่รับเทียบโอนกำหนด

2.7 การเทียบโอนผลการเรียนสำหรับนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการแลกเปลี่ยนเยาวชน/วัฒนธรรมในต่างประเทศเป็นเวลา 1 ปีการศึกษา ให้อัปปฏิบัติตามแนวทางการเปรียบเทียบชั้นการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการได้มีประกาศกำหนดไว้แล้ว

2.8 การเทียบโอนผลการเรียนเข้าสู่หลักสูตรเดิมของกระทรวงศึกษาธิการ ให้อัปปฏิบัติตามแนวทางการเปรียบเทียบโอนผลการเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการได้มีระเบียบ/คำสั่ง กำหนดไว้แล้ว

2.9 สถานศึกษาเป็นผู้จัดทำเอกสาร/หลักฐานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเทียบโอนผลการเรียน โดยบันทึกผลการเทียบโอนไว้เป็นหลักฐาน และออกใบแจ้งผลการเทียบโอนให้แก่ผู้ยื่นความจำนงและจัดเก็บเอกสาร/หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการเทียบโอน พร้อมทั้งจัดทำทะเบียนผู้ขอเทียบโอน พร้อมทั้งจัดทำทะเบียนผู้ขอเทียบโอนผลการเรียนไว้เพื่อการอ้างอิง สถานศึกษาสามารถบันทึกข้อมูลการเทียบโอนไว้ช่องหมายเหตุโดยไม่ต้องกรอกผลการเรียนเดิมในระเบียบแสดงผลการเรียน และแนบเอกสารแสดงผลการเรียนจากแหล่งเรียนรู้เดิมที่นำมาขอเทียบโอนไว้ด้วย

2.10 ผู้ที่ประสงค์จะขอเทียบโอนผลการเรียนจะต้องสมัครเข้าเป็นนักเรียน/นักศึกษาของสถานศึกษาที่รับเทียบโอนผลการเรียน

กระทรวงศึกษาธิการนอกจากได้ออกประกาศแล้วยังได้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินเทียบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา พ.ศ. 2546 ใหม่นี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2549ก : 141-145)

เพื่อให้การเทียบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

อาศัยอำนาจมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ประกอบด้วยในข้อ 3 แห่งกฎกระทรวงว่าด้วยการแบ่งระดับการเทียบระดับ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2546 รัฐมนตรีว่ากระทรวงศึกษาธิการจึงออก ระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินเทียบระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา พ.ศ. 2546”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในระเบียบนี้

“สถานศึกษา” หมายความว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา และเป็นสถานศึกษาที่รัฐมนตรีกำหนดให้ทำหน้าที่ เทียบระดับการศึกษา

“การเทียบระดับการศึกษา” หมายความว่า การนำผลการเรียน ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษานอกระบบที่จัดเป็นหลักสูตรเฉพาะ หรือหลักสูตร ฝึกอบรมตามความต้องการ ของกลุ่มเป้าหมาย และการศึกษาตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน มา ประเมินเพื่อเทียบระดับการศึกษาระดับใดระดับหนึ่ง

ข้อ 4 ผู้ขอเทียบระดับการศึกษา ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. มีสัญชาติไทย หรือเป็นบุคคลที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมาย
2. มีพื้นความรู้ในระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าระดับที่ประสงค์จะขอเทียบระดับการศึกษา หนึ่งระดับ ยกเว้นการขอเทียบระดับก่อนประถมศึกษา และระดับประถมศึกษา
3. มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำ ในเขตบริการเทียบระดับการศึกษาของสถานศึกษา
4. ไม่เป็นนักเรียนหรือนักศึกษา ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระบบ หรือการศึกษานอกระบบที่แบ่งระดับเช่นเดียวกับการศึกษาในระบบ

ข้อ 5 การเทียบระดับการศึกษา ให้คำนึงถึงความสะดวกของผู้ขอเทียบระดับการศึกษา และความพร้อมของสถานศึกษาเป็นสำคัญ

ข้อ 6 สถานศึกษาซึ่งมีหน้าที่ดำเนินการเทียบระดับการศึกษา จะต้องประกาศกำหนดให้ ผู้ขอเทียบระดับการศึกษา ยื่นคำร้องขอเทียบระดับการศึกษา และดำเนินการเทียบระดับการศึกษา เป็นการทั่วไปไม่น้อยกว่าปีการศึกษาละหนึ่งครั้ง

ข้อ 7 ผู้ที่ประสงค์จะเทียบระดับการศึกษา ให้ยื่นคำร้องขอเทียบระดับการศึกษาที่ สถานศึกษา ซึ่งตนมีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำตามวัน เวลา ที่สถานศึกษากำหนด พร้อมทั้ง หลักฐานการมีคุณสมบัติที่จะขอเทียบระดับการศึกษา ตามข้อ 4 และอาจมีหลักฐานที่แสดงความรู้

ทักษะและประสบการณ์จากการศึกษานอกระบบการศึกษาตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพหรือการทำงานตามที่สถานศึกษากำหนด

ข้อ 8 ให้สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินเทียบระดับการศึกษาจำนวนไม่เกินห้าคน ทั้งนี้ ต้องเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ในสาขาวิชาของการศึกษาระดับนั้นจำนวนหนึ่งคน ดำเนินการประเมินเทียบระดับการศึกษาคณะกรรมการประเมินระดับการศึกษาของสถานศึกษาอาจจะแต่งตั้งคณะกรรมการหมอบหมาย

ให้หน่วยงานต้นสังกัดจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ระดับการศึกษาที่สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร จัดทำหลักเกณฑ์ วิธีการและกรอบเครื่องมือประเมินเทียบระดับการศึกษา

ให้สถานศึกษาจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ระดับการศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ และหลักสูตรของสถานศึกษาเพิ่มเติม จัดทำเครื่องมือประเมินระดับการศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ระดับการศึกษา ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและกรอบเครื่องมือประเมินที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนด รวมทั้งจัดทำเครื่องมือประเมินตามมาตรฐานการเรียนรู้ระดับการศึกษา ที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติม

ข้อ 9 การประเมินเทียบระดับการศึกษา ให้ประเมินมวลประสบการณ์และความรู้ที่เป็นองค์รวมของบุคคล ให้ครอบคลุมคุณลักษณะที่สำคัญ ทั้งด้านความรู้ทักษะกระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ระดับการศึกษา ที่สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร

ข้อ 10 ผู้ขอเทียบระดับการศึกษาจะต้องได้รับการประเมินผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ระดับการศึกษาที่กำหนด จึงจะถือว่าผ่านการประเมินเทียบระดับการศึกษา

ผู้ขอเทียบระดับการศึกษาที่ไม่ผ่านการประเมินตามวรรคแรก สามารถเก็บสะสมผลการประเมินในส่วนที่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ระดับการศึกษาไว้ได้ แต่ต้องเข้ารับการประเมินเทียบระดับการศึกษาให้ผ่านครบตามมาตรฐานการเรียนรู้ระดับการศึกษาตามที่กำหนดภายใน 5 ปี นับแต่วันอนุมัติผลตามคำร้องของผู้ขอเทียบระดับการศึกษาครั้งแรก

ข้อ 11 ให้หัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้พิจารณาอนุมัติผลการเทียบระดับการศึกษา

ข้อ 12 ให้สถานศึกษาจัดทำหลักฐานแสดงผลการประเมินเทียบระดับการศึกษาตามแบบทำเย็บนี้เก็บไว้เป็นหลักฐานหนึ่งฉบับ และมอบให้ผู้ขอเทียบระดับการศึกษาหนึ่งฉบับ

ข้อ 13 การออกประกาศนียบัตร ให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการออกประกาศนียบัตร

ข้อ 14 ให้หน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา กำกับดูแลและตรวจสอบการดำเนินการเทียบระดับการศึกษา ให้ได้มาตรฐานและเป็นธรรม

ข้อ 15 ให้สถานศึกษา เรียกเก็บเงินค่าธรรมเนียมการเทียบระดับการศึกษาได้ตามหลักเกณฑ์ที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนด

ข้อ 16 ให้สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนเป็นหน่วยงานกลางทำหน้าที่จัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการดำเนินงานการเทียบเทียบระดับการศึกษา และประสานงานการเทียบระดับการศึกษา

ข้อ 17 ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ รักษาการให้เป็นไปตามระเบียบนี้และให้มีอำนาจตีความและวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้

ด้วยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายของการเทียบโอนไว้แล้วในที่นี้จึงสรุปได้ว่าการเทียบโอนผลการเรียน หมายถึง การนำผลการเรียน ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษานอกระบบที่จัดเป็นหลักสูตรเฉพาะ หรือหลักสูตร ฝึกอบรมตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และการศึกษาตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน มาประเมินเพื่อเทียบระดับการศึกษาระดับใดระดับหนึ่ง

การวัด ประเมิน และเทียบโอนผลการเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546ข : 35) กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติ ไว้ดังนี้

1. กำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา
2. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผล และประเมินผลแต่ละรายวิชา ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สารการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
3. ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผล และประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง จากกระบวนการ การปฏิบัติ และผลงาน
4. จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษาอื่น สถานประกอบการ และอื่นๆตามแนวทางที่กระทรวงการศึกษาธิการกำหนด
5. พัฒนาเครื่องมือวัดแลประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

1.9 การนิเทศการศึกษาภายใน

การนิเทศการศึกษามีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ต่างๆดังนี้

ชาลี มณีศรี (2538 : 22) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาว่า เป็นกระบวนการพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้น เป็นการร่วมมือกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยใช้หลักประชาธิปไตยในการนิเทศ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 261) ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดบริหารการศึกษาเพื่อชี้้นำให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

การจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูและเพิ่มคุณภาพของบทเรียนให้เป็นที่ไปตาม จุดมุ่งหมายของการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 20) ให้ความหมายของการ นิเทศการศึกษา ว่า หมายถึงการร่วมมือกันทำงาน โดยใช้ความรู้ความสามารถของครูและผู้นิเทศ เพื่อปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

กนก จันทร์ขจร (2535 : 347) ได้กล่าวถึง การจัดระบบพัฒนาครูผู้สอนไว้ว่า เพื่อเสริม ความรู้ความก้าวหน้า อาจทำโดยจัดปฐมนิเทศและนิเทศภายใน การปฏิบัติงานวิชาการ จัดประชุม ปฏิบัติการก่อนเปิดภาคเรียน โดยใช้วิทยากรทั้งภายในและภายนอก ให้คณะครูอาจารย์ได้เรียนรู้ และปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และเตรียมตัวเพื่อเป็นครูที่ดี จัดเวลาให้คณะครูอาจารย์ ได้ประชุมปฏิบัติการ โดยการทำงาน วางแผนการสอนร่วมกัน จัดทำบันทึกการสอน จัดทำสื่อการ สอน จัดให้ครูอาจารย์ได้ไปศึกษาดูงาน ไปทัศนศึกษา ส่งคณะครูอาจารย์ไปเข้าประชุมสัมมนา เข้า ฝึกอบรม หรือไปศึกษาต่อ จัดทำเอกสารวิชาการ เอกสารส่งเสริมความรู้ และแนวปฏิบัติ เอกสาร ประกอบ การเรียน การสอนวิชาของครูผู้สอน

บุญรอด สันติกุล (2538 : 55) ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษา หมายถึง การชี้แจง ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการให้ และการรับการนิเทศ ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมการนิเทศ การกำหนดและมอบหมายงานการนิเทศให้แก่บุคลากร การรับและการประสานงานการนิเทศจาก หน่วยงานภายนอกโรงเรียน ตลอดจนการหาแหล่งวิทยากรและการกระตุ้นส่งเสริมให้บุคลากรศึกษา หาความรู้เพิ่มเติม การปฏิบัติการนิเทศ และการนิเทศเชิงระบบ ทั้งนี้เป็นภาระหน้าที่ของผู้ที่ รับผิดชอบในการให้การนิเทศที่ต้องติดตาม ให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ เพื่อก่อให้เกิดความ ร่วมมือในการปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนการสอนให้ส่งผลต่อคุณภาพของ การศึกษาเป็นประการสำคัญ

จากแนวคิดดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการชี้แนะ แนะนำ ให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมของครูเพื่อที่จะปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นความร่วมมือ ร่วมใจ และประสานงานร่วมกันระหว่างครูและผู้นิเทศในการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการเรียน การสอน ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นที่ไปตามเป้าหมายของหลักสูตร

การนิเทศการศึกษาภายในนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน โดยดั่งที่ อุทัย บุญประเสริฐ และชโลมใจ กิงการวัฒน์ (2528 : 3) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายสำคัญของการนิเทศ ภายในไว้ ดังนี้

1. เพื่อให้ได้ผลงานดีมีคุณภาพสูง
2. เพื่อพัฒนางาน

3. เพื่อพัฒนาคน
4. เพื่อประสานงานและประสานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง
5. สร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร

ความมุ่งหมายของการนิเทศนั้น เป้าหมายหลักอยู่ที่การพัฒนาครู ทั้งด้านวิชาชีพ ฝึกให้มีประสบการณ์ตรงเช่น การประชุมอบรมสัมมนา การทดลองหลักสูตรวิธีสอน เป็นต้น นอกจากนี้ยังช่วยสร้างให้ครูมีลักษณะความเป็นผู้นำ การทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น กล่าวโดยย่อก็คือ การมุ่งพัฒนาคนและพัฒนางาน

การนิเทศการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้แนวทางการปฏิบัติไว้ดังต่อไปนี้

(กระทรวงศึกษาธิการ. 2546ข : 35-36)

1. จัดระบบการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา
2. ดำเนินการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนในรูปแบบหลากหลาย และเหมาะสมกับสถานศึกษา
3. ประเมินผลการจัดระบบ และกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา
4. ติดตาม ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนของสถานศึกษา
5. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์การจัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่น หรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

1.10 การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ สิ่งสำคัญที่คนไทยทุกคนต้องช่วยกันสร้าง : รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติถึงการ จัดการ ศึกษา สำหรับประชาชนชาวไทย โดยมีหลักการที่สำคัญ คือ การจัดการศึกษาตลอดชีวิต ขณะเดียวกับ พ.ร.บ. การศึกษา แห่งชาติ ก็ได้กำหนดไว้ในมาตรา 25 ว่า รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ อาทิ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี ศูนย์การกีฬา และ นันทนาการ แหล่งข้อมูล และ แหล่งการเรียนรู้อื่น อย่างพอเพียง

จากสาระสำคัญที่กฎหมายทั้ง 2 ฉบับ กำหนดไว้ มีเจตนารมณ์ และเป้าหมายที่สอดคล้องกัน คือ ต้องการให้สังคมไทย เป็น สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้ประชาชนได้เรียนรู้อย่างกว้างขวาง ทั่วถึงทุกสภาพทุกสถานการณ์ ทุกเวลา และ ทุกระดับ ไม่ว่าจะศึกษา ด้วยการศึกษารูปแบบใด ใน 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ การศึกษา ตามอัธยาศัย ก็สามารถเรียนรู้ได้ ด้วยความเชื่อที่ว่า กระบวนการเรียนรู้ของคนเกิดขึ้น และดำเนินอยู่อย่าง

ต่อเนื่องตลอดเวลา ไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในห้องเรียน หรือ สถานศึกษาเท่านั้น แหล่งการเรียนรู้ จึงเป็น สิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการส่งเสริม การเรียนรู้ และ ความกระหายใ้รู้ ของ บุคคล อีกทั้งยังเป็นแหล่งที่บุคคล จะมาศึกษาค้นคว้าข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และ ศาสตร์แขนงต่าง ๆ ได้ตามความ สนใจ ในรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อเติมเต็มการศึกษาในระบบและนอกระบบ โรงเรียน อีก ทั้งยังเป็นการสร้าง โอกาส และ ความเสมอภาคทางการศึกษาได้ เป็นอย่างดีด้วย

ตามหลักการของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจริง เพราะผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ จากสภาพแวดล้อม และ สถานที่ที่เกิดขึ้น รวมถึงการได้ ลงมือ ปฏิบัติจริง ด้วยตนเอง เป็นห้องเรียนธรรมชาติ ที่เกิดขึ้น จริง ภายใ้สถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเขา อาจจะมีชัยในสิ่งที่ได้เห็น ได้สัมผัส ได้คิดวิเคราะห์ และ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่าง การลงมือ ปฏิบัติโดยอาจไม่รู้ตัว ซึ่งจะเป็นประสบการณ์ชีวิต และ สามารถนำไปใช้ในวิชาชีพได้

แหล่งการเรียนรู้ จึง เป็นแหล่ง หรือ ที่รวมของความรู้ และศาสตร์ต่าง ๆ หลากหลาย แขนงที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ไม่ใช่มีแต่ เพียง ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬา เท่านั้น แม้แต่สถาน ประกอบการ แหล่งธรรมชาติ ศาสนสถาน ชุมชน องค์กรเอกชน หน่วยงานของรัฐ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น และอื่น ๆ อีกมากมาย ก็ ล้วนแต่เป็นแหล่งการเรียนรู้ได้ทั้งนั้น โดยแหล่งการเรียนรู้แต่ละ แหล่ง จะมีลักษณะที่เป็นธรรมชาติของตนเอง ที่แตกต่างกันออกไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดความหมายไว้ว่าหมายถึง "แหล่ง" หรือ "ที่รวม" เป็นสถานที่ ศูนย์รวมที่ประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มี กระบวนการเรียนรู้ หรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียน การสอนที่มีครูเป็นผู้สอนเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ กำหนดเวลาเกิดการเรียนรู้ยืดหยุ่น สอดคล้องกับ ความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน การประเมินและการวัดผลการเรียนมีลักษณะเฉพาะ สร้างขึ้น ให้เหมาะสมกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ไม่จำเป็นต้องเป็นแบบเดียวกับการประเมินผลในชั้นเรียน"

กระทรวงศึกษาธิการ (2546ข : 36) ได้เสนอแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการทำงานในเรื่อง การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ดำรงแหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น ในเขตพื้นที่การศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียง
2. จัดทำเอกสารเผยแพร่แหล่งการเรียนรู้แก่ครู สถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครั ว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น ที่จัดการศึกษาในบริเวณใกล้เคียง

3. จัดตั้งและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้รวมทั้งพัฒนาให้เกิดองค์กรความรู้ และประสานความร่วมมือสถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในการจัดตั้ง ส่งเสริม พัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ร่วมกัน

4. ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูช่วยใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.11 การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กรมสามัญศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 11-15) ได้ให้ความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนไว้ดังนี้

คุณภาพการศึกษา หมายถึง คุณสมบัติ คุณลักษณะ สภาพที่พึงประสงค์ของผู้เรียน และกระบวนการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งแสดงถึงความสามารถซึ่งแสดงถึงความสามารถในการตอบสนองความต้องการ และความจำเป็นสำหรับผู้เรียนและสังคมในปัจจุบันและอนาคต โดยใช้มาตรฐานที่กำหนด

มาตรฐานการศึกษา หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์ทางการศึกษาที่สถานศึกษาต้องการให้เกิดขึ้น และเป็นมาตรฐานไม่ต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำที่กฎหมายหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกำหนดและเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียง เพื่อการส่งเสริมและปรับปรุงพัฒนาการตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษา

การบริหารคุณภาพ หมายถึง การบริหารคุณภาพของสถานศึกษา คือ แนวทางการบริหารสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยบุคลากรทุกคน ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง และมุ่งหมายผลการพัฒนาคนในระยะยาว ด้วยการสร้างคุณค่าให้กับผู้เรียน ผู้ปกครอง บุคลากร ชุมชน ผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง ตลอดจนสถาบัน และสังคมโดยส่วนรวม

การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การดำเนินการต่าง ๆ ในกระบวนการจัดการศึกษา ตั้งแต่การวางแผนไว้ตั้งแต่ต้น เพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันต่อผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนที่จบการศึกษามีคุณภาพมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง เป็นการประเมินผลและติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายในโดยบุคลากรของสถานศึกษา หรือโดยผ่านหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษา

1.12 แนวคิดการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 5-9) ได้กำหนดหลักการและแนวคิดไปสู่โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัด เรื่องการประกันคุณภาพการศึกษานั้นเป็นกระบวนการทางการศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่าโรงเรียนสามารถจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐาน ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพตามที่หลักสูตรกำหนดและเป็นที่ยอมรับของสังคม ควรดำเนินตามแนวคิดดังต่อไปนี้

1. การยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การดำเนินการต่าง ๆ ในโรงเรียนต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างคุณภาพ และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อการใช้ชีวิตที่ดีงามในสังคม

2. การใช้โรงเรียนเป็นฐานในการบริหารจัดการ โรงเรียนสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนา สามารถตัดสินใจบริหารจัดการศึกษาได้ด้วยตนเอง

3. การมีส่วนร่วม และการร่วมคิด ร่วมทำ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ตลอดจนนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำในการจัดกระบวนการบูรณาการการศึกษาของโรงเรียนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่แท้จริง

4. การกระจายอำนาจทางการศึกษา กระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้กับผู้มีส่วนร่วม (Stakeholders) ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดนักเรียนมากที่สุด ได้แก่ บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามที่ต้องการ

5. การแสดงความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ โรงเรียนแสดงความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ ดำเนินการได้ตามมาตรฐานคุณภาพตามที่กำหนด และพร้อมที่รับการตรวจสอบ

การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมี 6 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาและการเตรียมการ
2. การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา
3. การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา
4. การตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน
5. การพัฒนาและการปรับปรุง
6. การเตรียมการรับรองการประเมินจากหน่วยงานที่รัฐกำหนด

ขั้นตอนของการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่

1. การศึกษาและการเตรียมการ มีการดำเนินการดังต่อไปนี้
 - 1.1 ตั้งคณะทำงานศึกษาและพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา
 - 1.2 ให้การศึกษาแก่ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

- 1.3 ตั้งคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ ในการดำเนินการประเมินคุณภาพการศึกษา
2. การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษามุ่งประกอบในการดำเนินการดังต่อไปนี้
 - 2.1 การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาของโรงเรียน
 - 2.2 การจัดทำมาตรฐานคุณภาพการศึกษา
 - 2.3 การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน
 - 2.4 การจัดทำแผนปฏิบัติการ
 - 2.5 การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงาน
3. การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาผู้บริหารการศึกษาผู้บริหารโรงเรียนควรมี
 ยุทธศาสตร์ในการนำแผนการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามแนวทาง
 ดังต่อไปนี้
 - 3.1 ทบทวนแผนการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 3.2 พัฒนาบุคลากร เตรียมบุคลากร
 - 3.3 จัดสิ่งอำนวยความสะดวก
 - 3.4 ดำเนินงานประกันคุณภาพ
 - 3.5 นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล
4. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน การตรวจสอบและทบทวน
 คุณภาพการศึกษา เป็นการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาวิธีหนึ่ง ซึ่งจะต้องดำเนินการด้วย
 ตนเอง ถือว่าเป็นการประเมินภายใน (Internal evaluation) ของสถานศึกษา เพื่อนำผลการประเมิน
 เพื่อพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาการดำเนินการ
 ตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาเพื่อประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนควรดำเนินการ
 ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้
 - 4.1 ขึ้นเตรียมความพร้อม ดำเนินการดังนี้
 - 4.1.1 การตั้งคณะกรรมการ เพื่อตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายใน
 สถานศึกษาจากบุคคลหลายฝ่าย เช่น ผู้บริหาร ตัวแทนครู-อาจารย์ทุกฝ่าย นักเรียน ผู้ปกครอง
 ผู้แทนชุมชน
 - 4.1.2 การจัดปฏิทินการปฏิบัติงานเพื่อกำหนดระบบการกำกับ ติดตามผล
 การดำเนินงานที่ชัดเจน มีความเหมาะสม
 - 4.1.3 การทำความเข้าใจกับบุคลากรเพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษารับรู้ถึง
 การดำเนินงาน และให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน

4.2 ขั้นการวางแผนการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา ดำเนินการในเรื่องต่อไปนี

4.2.1 กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน ควรสอดคล้องกับธรรมนูญโรงเรียน และครอบคลุมตัวชี้วัดที่ต้องการประเมินให้ครบถ้วน

4.2.2 กำหนดมาตรฐานคุณภาพและตัวชี้วัด ควรพิจารณามาตรฐานและตัวชี้วัด ที่สอดคล้องกับจุดเน้นของทิศทางการพัฒนาสถานศึกษา เพื่อให้การประเมินเกิดประโยชน์สูงสุด

4.2.3 กำหนดกรอบและวิธีการประเมิน เป็นการวางแผนให้ทราบถึงรายละเอียด เกี่ยวกับวิธีการเก็บข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน วิธีการวิเคราะห์ เกณฑ์การตัดสิน ช่วงเวลาและผู้รับผิดชอบ

4.2.4 กำหนดเกณฑ์การประเมินในช่วงแรกอาจกำหนดให้ต่ำแล้วปรับให้สูงขึ้น ในเวลาต่อมา

4.2.5 กำหนดเครื่องมือการประเมิน เป็นการกำหนดวิธีการและเครื่องมือในการ ประเมิน ได้แก่ แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบบันทึกข้อมูล แบบตรวจสอบ ผลงานที่ครอบคลุมเนื้อหา และครบถ้วนในครั้งเดียว

4.3 ขั้นการดำเนินการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา คณะกรรมการ ดำเนินการเก็บข้อมูลตามที่กำหนด โดยใช้เครื่องมือ และรวบรวมข้อมูลตามที่กำหนด

4.4 ขั้นสรุปผล เป็นการสรุปผล จัดทำรายงาน ตรวจสอบและทบทวน แล้วนำเสนอ คณะกรรมการสถานศึกษาทราบ

4.5 ขั้นรายงาน เป็นการจัดทำรายงานผลการตรวจสอบ และทบทวนของสถานศึกษา เสนอต่อผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียน หน่วยงานต้นสังกัดและประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองชุมชนและ สังคมรับทราบ

5. การพัฒนาและปรับปรุง การจะเกิดขึ้นหลังจากสถานศึกษา ได้ทำการประเมินภายใน หรือทำการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาแล้วนำผลมาประเมินมาตรฐาน และตัวชี้วัดใดที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด จะต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงให้ได้มาตรฐาน แล้ว โรงเรียนควรยกระดับมาตรฐานคุณภาพของโรงเรียนให้สูงขึ้น

6. การเตรียมรับการประเมินจากหน่วยงานที่รัฐกำหนด เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการ ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนซึ่งเป็นส่วนของการประเมิน และรับรองคุณภาพ โดยหน่วยงานภายนอกที่รัฐกำหนดขึ้น โรงเรียนจึงต้องให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสาร หลักฐานต่าง ๆ ที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับโรงเรียนให้ข้อมูล จากความสำคัญ แนวคิดและขั้นตอนการ ดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา สรุปได้ว่าเป็นหน้าที่ของผู้บริหารและบุคลากรทุกคนใน

โรงเรียนที่จะต้องร่วมมือกันช่วยกันบริหารวิชาการ ซึ่งเป็นงานหลักของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้นสาระสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ในมาตราที่ 48 จึงกำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องจัดให้เป็นระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารของ การบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และจัดให้มีการประเมินคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา จัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้ง สาธารณชนได้มีส่วนร่วมในการนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา และเพื่อเป็นการรับการประกันคุณภาพภายนอกต่อไป

การพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546ข : 37) กระทรวงศึกษาธิการได้ให้แนวทางการปฏิบัติไว้ดังนี้

1. จัดระบบโครงสร้างองค์กร ให้รองรับการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
2. กำหนดเกณฑ์การประเมิน เป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดของกระทรวง เป้าหมายความสำเร็จของเขตพื้นที่การศึกษา หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา
3. วางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้บรรลุผลตามเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษา
4. ดำเนินการพัฒนางานตามแผนและติดตาม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพภายในเพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
5. ประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานอื่น ในการปรับปรุงและพัฒนา ระบบประกันคุณภาพภายใน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
6. ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา
7. ประสานงานกับสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษาและประเมินคุณภาพการศึกษา ในการประเมินสถานศึกษาเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2. โรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธ คำนี้เป็นคำใหม่ที่ได้บัญญัติขึ้นมาใหม่ในการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหม่ครั้งล่าสุดนี้ โดยในเบื้องต้นจึงได้พัฒนาโรงเรียนรูปแบบใหม่ 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) โรงเรียนกำกับ

ของรัฐ 2) โรงเรียนวิถีพุทธ 3) แผนและยุทธศาสตร์สำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ 4) โรงเรียนสองภาษา 5) โรงเรียนใช้ ICT เพื่อพัฒนาการเรียนรู้

การปฏิรูปการศึกษาเริ่มต้นมาไม่น้อยกว่า 5 ปี โดยเฉพาะการปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการปรับวิธีคิด ปรับวิธีการสอน เป็นการจัดการเรียนที่เน้นผู้เรียนอย่างรอบด้าน สมดุลบูรณาการที่กลมกลืนกับวิถีชีวิต ที่ว่า พัฒนาการกิน อยู่ คู่ ฟัง ตามหลักไตรสิกขา อันประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา จึงสร้างความมั่นใจได้ว่า โรงเรียนวิถีพุทธเป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่ ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายโรงเรียนวิถีพุทธไว้ว่า (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2547 : 26-29) โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาตามไตรสิกขาอย่างบูรณาการ

และกระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 1-3) ได้กล่าวที่มาของโรงเรียนวิถีพุทธว่า โรงเรียนวิถีพุทธได้รับการสนับสนุนให้ดำเนินการจากทุกฝ่ายไม่ว่ารัฐบาล องค์การศาสนา (วัด) และประชาชนเพื่อเป็นแนวทางหนึ่งเพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาสำเร็จผลตามเจตนารมณ์ ให้เด็กไทยเป็นคนเก่ง ดี มีความสุข ดังในมาตรา 6

“การจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์” ทั้งทางด้าน ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และ วัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

สืบเนื่องจากการที่ กระทรวงศึกษาธิการ จัดประชุมเรื่อง “หลักสูตรใหม่ เด็กไทยพัฒนา” ณ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2545 ซึ่งมี ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร ให้เกียรติเป็นประธาน ที่ประชุมได้หารือถึงโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อสนองตอบความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคล เพื่อนำพาเด็กและเยาวชนไทยก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร้ขีดจำกัด

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

กระทรวงศึกษาธิการนำความเห็นของที่ประชุมมาหารือต่ออีกหลายครั้ง อีกทั้ง ดร.สิริกร มณีรินทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และคณะได้ไปกราบขอคำแนะนำเรื่องการจัดโรงเรียนวิถีพุทธ จากพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ณ วัดญาณเวศกวัน เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2546

นอกจากนี้ยังมีข้าราชการระดับสูงได้ไปกราบขอคำแนะนำในเรื่องเดียวกันนี้จาก พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต) อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้ง นิมนต์ท่านมาให้ข้อคิดในการประชุมระดมความคิดครั้งแรก

วันที่ 26 – 27 กุมภาพันธ์ 2546 เป็นการประชุมหารือเรื่องโรงเรียนวิถิปุทธ เป็นครั้งแรก มีพระภิกษุและคฤหัสถ์ ผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมประชุมประมาณ 30 รูป/คน ได้ข้อสรุปเบื้องต้นถึง หลักสำคัญของการจัดโรงเรียนวิถิปุทธ

วันที่ 1 – 4 เมษายน 2546 เป็นการประชุมหารือครั้งที่ 2 มีพระภิกษุและคฤหัสถ์ รวมทั้ง ผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมกำหนดแนวการดำเนินการต่อจากหลักการที่ได้ข้อสรุปไว้แล้ว ประมาณ 50 รูป/คน

จากการประชุมใหญ่ 2 ครั้ง ทำให้ได้ข้อสรุปโรงเรียนวิถิปุทธในเรื่องสำคัญ คือ

1. ภาพสรุปโรงเรียนวิถิปุทธ
2. กรอบความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถิปุทธ
3. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธ
4. แนวทางการบริหารโครงการโรงเรียนวิถิปุทธ

และ ได้มีการเปิดรับสมัครให้โรงเรียนต่าง ๆ ได้ร่วมโครงการโรงเรียนวิถิปุทธ

(ภาคผนวก จ) ใบสมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิปุทธ

การดำเนินการในระยะแรกของโครงการโรงเรียนวิถิปุทธ เดือนพฤษภาคม 2546 มี โรงเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการประมาณ 80 โรงเรียน มีทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ

สรุปแล้ว โรงเรียนวิถิปุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนา มาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา อย่างบูรณาการที่ได้รับสมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิปุทธ

3. แนวคิดและทฤษฎีการรับรู้

การที่มนุษย์เราสามารถจะพูดคุยติดต่อสื่อสาร หรือแม้กระทั่งการเข้าไปมีส่วนร่วมในสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นั้น ก็จะต้องได้ก็ต้องรับรู้ข้อมูลหรือสิ่งต่างๆที่ที่เราจะทำนั้น การรับรู้ นั้น ได้มีนักวิชาการต่างๆ หลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2532 : 169) ให้ความหมายของคำว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการ แปลความหมายของสิ่งเร้าที่มากกระทบกับประสาทสัมผัสต่างๆ ของคนและการแปลความหมาย ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในอดีตและสภาพจิตใจในปัจจุบัน

รัชนี นพเกตุ (2539 : 1) กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการประมวลและตีความ ข้อมูลต่าง ๆ ที่อยู่รอบๆ ตัวเราที่ได้จากความรู้สึก

สมนึก ภัททิษณี (2549 : 30) กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้สึกต่อ ป्राกฏการณ์ และสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่งโดยมีความยินดีที่จะรับหรือพิจารณาสิ่งเหล่านั้น จำแนก เป็น 3 ชั้น คือ

1. การรู้ตัวหรือรู้จักสิ่งเร้า เป็นการรู้ตัวว่ากำลังสัมผัสกับสิ่งเร้าอย่างหนึ่ง ไม่ได้อยู่ใน สภาพใจลอยหรือขาดสติ จะเกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัสที่จะรับรู้ว่ามีบางสิ่งบางอย่างเข้ามาให้ สัมผัส เช่น การรับรู้ทางสายตาว่ามีบางสิ่งบางอย่างอยู่เบื้องหน้า

2. การยินดีรับรู้ เป็นขั้นที่บุคคลแยกแยะความแตกต่างระหว่างสิ่งเร้านั้นกับสิ่งเร้าอื่น ๆ แล้วมีความเต็มใจที่จะให้ความสนใจแก่สิ่งเร้านั้น โดยเฉพาะ เช่น การยอมรับฟังผู้หนึ่งผู้ใดพูด

3. การควบคุมหรือคัดเลือกการรับรู้ ระดับนี้จะเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ใหม่ ๆ หลาย ชนิดที่จะเป็นตัวกระตุ้นให้รับรู้ในบางสิ่งบางอย่างโดยเลือกสรรเอง เช่น การเลือกฟังเพียงหนึ่งเสียง จากเสียงที่สามารถรับรู้ได้อย่างมากมาย

และยังกล่าวอีกว่าการรับรู้ เป็นขั้นตอนแรกของการกระทำกล้ามเนื้อ เป็นกระบวนการ ของการรับรู้ในรูปวัตถุสิ่งของ คุณภาพ หรือความสัมพันธ์ ผ่านประสาทสัมผัสต่าง ๆ จำแนกเป็น 3 ชั้น คือ

1. การกระทบของสิ่งเร้าต่อประสาทสัมผัสด้านต่าง ๆ ได้แก่ การฟัง เป็นการรับรู้ด้วย ประสาทรับเสียง, การเห็น เป็นการรับรู้ผ่านทางสายตา, การสัมผัส เป็นการรับรู้โดยอาศัยการสัมผัส ทางกาย, การลิ้มรส เป็นการรับรู้รสทางปาก, การดมกลิ่น เป็นการรับรู้ผ่านทางจมูก และกล้ามเนื้อ สัมผัส เกี่ยวเนื่องกับการรู้สึก จากการทำงานของอวัยวะสัมผัสในกล้ามเนื้อ

2. การเลือกที่จะรับรู้ เป็นการเลือกที่จะรับรู้บางสิ่งบางอย่าง จากสิ่งเร้ามากมายที่รับ ผ่านประสาทสัมผัสในแต่ละส่วน เช่น เลือกที่จะฟังเสียงหนึ่งเสียงใด ท่ามกลางเสียงอีกทีกของผู้คน รอบข้าง

3. การแปลความหมาย จะเกี่ยวกับการใช้ความรู้ หรือประสบการณ์เดิม มาแปล ความหมายสิ่งที่ได้รับรู้ เช่น เมื่อได้ยินเสียง สามารถจำได้ว่าเป็นเสียงของบุคคลใดเมื่อเห็นภาพ สามารถจำได้ว่าเป็นภาพอะไร

ดังนั้น สรุปได้ว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการกระทบของ การฟัง เห็น สัมผัส ลิ้มรส ดมกลิ่น และกล่อมเนื้อสัมผัส ที่ได้รับการตีความให้เกิดความหมายแล้ว

4. ภารกิจและหน้าที่ของพระภิกษุเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการโรงเรียนวิถิพุทธ

พระพุทธศาสนาที่ได้เจริญมากมายในประเทศไทยนั้น เนื่องจากประเทศไทยได้มีวัดต่าง ๆ ที่กระจายไปในที่ต่าง ๆ ภายในประเทศทั่วไปและมากมาย พระภิกษุกับพุทธบริษัทที่เหลือก็ได้อาศัยวัดนั้นเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชนในสังคมนั้น ๆ ของประเทศไทย และยังเป็นศูนย์กลางของจิตใจของประชาชนในสังคมนั้น ๆ มีพระสงฆ์เป็นผู้ชี้แนะทางการประพฤติปฏิบัติตนแก่ประชาชน นั่นก็เป็นภารกิจแลหน้าที่ของพระภิกษุนอกจากการอบรมชี้แนะแนวทางการปฏิบัติแล้ว ในการเสวนาเรื่อง “บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาคนไทย” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 20-21) ได้กำหนดคุณศาสตร์ที่วัดและพระภิกษุสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสังคมไทย ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ไว้ 11 ประการ ดังนี้

1. วัดแลพระภิกษุต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษาแห่งชาติ
2. วัดและพระภิกษุต้องมีการศึกษาให้ถูกระบบ
3. พระภิกษุต้องทำงานเชิงรุกมากขึ้น ไม่ใช่ตั้งรับเพียงอย่างเดียว โดยรุกไปตามโรงเรียน และชุมชน
4. จัดระบบการศึกษาเสริมให้เด็กใช้เวลาว่างที่มีอยู่ได้รับความรู้เพิ่มเติมเป็นการพัฒนาความรู้ของเด็ก ทั้งนี้การจัดการศึกษาทางวัดอาจจัดหาวิทยากรจากหน่วยงานมาดำเนินการฝึกความรู้หรือวิชาชีพ เพื่อให้ชาวบ้านได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น เพราะการศึกษาเป็นการพัฒนาคุณภาพตลอดชีวิต
5. วัดควรเป็นแหล่งส่งเสริมการศึกษาให้กับเยาวชนและประชาชนอย่างแท้จริง
6. วัดควรมีผู้บริหารที่มีความสามารถ เป็นคนดีและทำงานเพื่อพระศาสนาอย่างแท้จริง
7. วัดควรเป็นศูนย์กลางการพัฒนาจิตใจอย่างแท้จริง
8. วัดและโรงเรียนในท้องถิ่นต้องมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน การศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมต้องมีความสอดคล้องกันอย่างกลมกลืนและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
9. การประชาสัมพันธ์โดยอาศัยสื่อมวลชนเพื่อให้คนทั่วไปเข้าใจในเรื่องการปลูกฝังส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม
10. พระภิกษุและวัดร่วมมือกับสถาบันผลิตครูและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องให้มีการสอนครูให้นำแนวทางการศึกษาพุทธธรรมไปใช้ในการสอนเด็กเยาวชน

11. ควรให้ความเสมอภาคในการดำเนินงาน ยุทธศาสตร์ “บัวพั่นน้ำ” อย่างเดียวไม่พอ ต้องพัฒนาทั้ง “บัวใต้น้ำ” และ “บัวปริ่มน้ำ” ด้วย จึงจะพัฒนาได้อย่างทั่วถึง

จากกำหนดยุทธศาสตร์ที่วัดและพระภิกษุสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสังคมไทย ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ไร่ 11 ประการ ดังที่กล่าวมา ก็จะเป็นงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการทั้งหมด สรุปได้ว่าภารกิจทางการศึกษาของพระภิกษุที่ควรมีส่วนร่วมทางการศึกษา คือ งานวิชาการ

วัดและพระภิกษุดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นหน่วยงานที่มีระบบการปกครองของตนเองดูแลและรับผิดชอบโดยเจ้าอาวาสฯคือตำแหน่งการปกครองเบื้องต้นระดับวัดของคณะสงฆ์ไทย โดยได้คัดเลือกภิกษุรูปหนึ่งขึ้นมาดำรงตำแหน่ง และทำการแต่งตั้งโดยอาศัยอำนาจกฎหมาย โดยจะต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสม ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

ในส่วนของเจ้าอาวาสนั้น จะต้องมีคุณสมบัติ ตามกฎหมายมาตรา ๒๔ (พ.ศ. 2541) ส่วนที่ 6 เจ้าอาวาส ในข้อ 26, 27, 30, 31, และข้อ 33 พระวิสุทธิกัทรชาดา (ประสิทธิ์ พุทธิหมรรี สี่.) (2547 : 264) เขียนไว้ใน ข้อ 26.ว่า พระภิกษุผู้ที่จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. มีพรรษาพ้น 5 และ
2. เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น

ในข้อ 27 ว่า ในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสนอกจากพระอารามหลวงในตำบลใดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าสังฆคถ ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะอำเภอ ไม่มีรองเจ้าคณะตำบล ให้เจ้าคณะอำเภอเลือกเจ้าอาวาสในตำบลนั้นรวมกันทั้งหมดไม่น้อยกว่า 3 รูป ร่วมกันพิจารณาพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามข้อ 6 และข้อ 26 แล้วให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง

ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดนั้น ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัด เพื่อเจ้าคณะภาคพิจารณาแต่งตั้ง

ในข้อ 30 ว่า ผู้ที่จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่งดังนี้

1. มีพรรษาพ้น 10
2. เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น
3. มีสมณศักดิ์
 - 3.1 ไม่ต่ำกว่าพระราชคณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอก
 - 3.2 ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท

3.3 ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท หรือพระครูสัญญาบัตรที่มีนิตยภัต
ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี

ในข้อ 31 ว่า ในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัด
พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามข้อ 6 และข้อ 29 หรือข้อ 30 แล้วแต่กรณีเสนอ
ผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อบรรจุตามมติพิจารณา

ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ตามข้อ 29 หรือ ข้อ 30 แล้วแต่
กรณี ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะภาคดำเนินการตามความใน
วรรคต้น

ในข้อ 33 ว่า สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส
พระอารามหลวง ตามมติมหาเถรสมาคม

ฉะนั้น เจ้าอาวาสคือ พระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาส ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม
การดำเนินการกิจการโรงเรียนปัจจุบัน ได้กำหนดให้ทุกโรงเรียนจะต้องมีคณะกรรมการสถานศึกษา
อย่างน้อยแห่งละ 7 คน แต่ไม่เกิน 15 คน และหนึ่งในจำนวนนั้น ถ้าเป็นโรงเรียนวัด จะต้องมีส่วน
ทางศาสนา หรือเจ้าอาวาสนั้นเองเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียนนั้น ๆ ด้วยเสมอ

ส่วนภารกิจหน้าที่ของพระภิกษุและเจ้าอาวาสที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน
วิชาการโรงเรียนวิถิพุทธนั้น ตามที่เข้าใจกันนั้นตามภาษาชาวบ้านนั้น พระภิกษุนั้นถือศีล 227 ข้อ
นั้นจริง ๆ แล้วไม่ใช่ดังมีคำกล่าวคำหนึ่งที่ท่านพระธรรมญาณมุนี(ไวฑูย) มักจะกล่าวกับพระภิกษุ
ทั่วไปว่าเป็นพระไม่ใช่ช่าง ๆ เพราะพระนั้นต้องถือกฎหมายถึง 3 ฉบับ คือ 1) พระธรรมวินัย
2) กฎหมายของพระ 3) กฎหมายบ้านเมืองฉะนั้นในที่นี้จะอ้างถึงภาระหน้าที่ของพระภิกษุใน 3 ด้าน
คือ

1. ตามพระธรรมวินัยนั้น ภารกิจหลัก ๆ ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำคือการเที่ยว
จาริกสั่งสอนประชาชน และพระภิกษุเองก็ต้องทำเช่นกันดังได้เคยตรัสไว้ในคราวส่งพระสาวกไป
ประกาศพระศาสนาไว้ว่า (กรมศาสนา. 2515 : 37) “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง
ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์
ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์
พวกเธออย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามใน
ที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์ บริสุทธ์ สัตว์ทั้งหลายจำพวก
ที่มีรูปคือกิลีสในจักขุน้อย มีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรม จักมี ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรม” ดังพุทธภาษิตที่ตรัสไว้ว่า
(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. 2506 : 41) สุโข ปญญาปฏิลาโภ ความได้

ปัญหา ให้เกิดสุข ฉะนั้นในการสร้างปัญหาหรือการให้การศึกษาแก่ประชาชน) จึงเป็นภารกิจและหน้าที่พระภิกษุสมควรจะดำเนินการเป็นอย่างยิ่ง

พระพิพิธธรรมสุนทร (ญาณสุนทร โปธ. 5) (2543 : 61-62) ได้กล่าวไว้ว่า วัดจะต้องเป็นโรงเรียนให้แก่ประชาชนปัจจุบันแม้ไม่ได้สอนในศาลาวัด แต่เจ้าอาวาสจะต้องมีบทบาทในโรงเรียนด้วยการให้ และวัดที่เจ้าอาวาสที่ใส่ใจการโรงเรียน ให้ความอุปถัมภ์ ให้โอวาทแก่นักเรียน เป็นเพื่อนกับนักเรียน จะทำให้ปัญหาสังคมหมดไป ก็จัดได้ว่าเป็นการจัดประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นกับสังคมเช่นกัน

2. ว่าด้วยกฎหมายของพระนั้น ก็คือกฎหมายเถรสมาคม และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ นั้นเอง การที่จะได้เป็นเจ้าอาวาสได้นั้นก็ต้องอาศัยกฎหมายเถรสมาคมดังได้กล่าวมาแล้ว แต่เมื่อเป็นเจ้าอาวาสแล้วต้องมีหน้าที่และอำนาจ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายเถรสมาคมดังนี้

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 หมวด 5 วัด มาตราที่ 37 พระวิสุทฐิภักทธาดา (ประสิทธิ์ พุทธิมรสี. 2547 : 84) เขียนไว้ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

1. บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรม และศาสนสมบัติวัดให้เป็นไปด้วยดี
2. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่ หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น

ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมายเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

3. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
4. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา 38 เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

1. ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
2. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
3. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัดหรือให้

ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาส ซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎหมายเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งมหาเถรสมาคม

มีกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ.2541) หมวด 4 จริยาพระสังฆาธิการ พระวิสุทฐิภักทธาดา (ประสิทธิ์ พุทธิมรสี. 2547 : 273-274) เขียนไว้

ในข้อ 44 ว่า พระสังฆาธิการต้องเอื้อเพื่อต่อกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎหมายเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช สั่งวรและปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด

ในข้อ 45 ว่า พระสังฆาธิการต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งโดยชอบด้วยอำนาจหน้าที่ ถ้าไม่เห็นพ้องด้วยคำสั่งนั้นให้เสนอความเห็นคัดค้านเป็นลายลักษณ์

อักษร ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่งและเมื่อได้ตัดทานคร่าวมาแล้ว แต่ผู้สั่งมิได้ถอนหรือแก้คำสั่งนั้น ถ้าคำสั่งนั้นไม่ผิดพระวินัยต้องปฏิบัติตามแล้วรายงานจนถึงผู้สั่ง

ในกรณีที่มีการตัดทานคร่าวในวาระแรก ให้ผู้สั่งรายงานเรื่องทั้งหมดไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตนเพื่อพิจารณาสั่งการ

ในการปฏิบัติหน้าที่ ห้ามมิให้ทำการข้ามผู้บังคับบัญชาเหนือตน เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตพิเศษเป็นครั้งคราว

ใน ข้อ 46 ว่า พระสังฆาธิการต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง มิให้เกิดความเสียหายแก่การคณะสงฆ์และการพระศาสนา และห้ามมิให้ละทิ้งหน้าที่โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

ใน ข้อ 47 ว่า พระสังฆาธิการต้องปฏิบัติหน้าที่โดยชอบ และห้ามมิให้ใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ไม่สมควร

ในข้อ 48 ว่า พระสังฆาธิการต้องสุภาพเรียบร้อยต่อผู้บังคับบัญชาเหนือตนและผู้อยู่ในปกครอง

ในข้อ 49 ว่า พระสังฆาธิการต้องรักษาส่งเสริมสามัคคีในหมู่คณะ และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบ

ในข้อ 50 ว่า พระสังฆาธิการต้องอำนวยความสะดวกในหน้าที่การคณะสงฆ์และการพระศาสนา

ในข้อ 51 ว่า พระสังฆาธิการต้องรักษาข้อความอันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ที่ยังไม่ควรเปิดเผย เมื่อนำเอาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายตราสามดวงทั้งสองมาประมวลเข้ากันแล้ว ในหลายหน้าที่ของพระสังฆาธิการแล้วก็ต้องให้การอบรมสั่งสอนประชาชน และในหลาย ๆ จริยธรรมของพระสังฆาธิการแล้ว พระสังฆาธิการต้องเอื้อเฟื้อต่อกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎหมายตราสามดวง ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช สวรรค์และปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด

ประกอบกับ ในมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 13/2547 สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม มติที่ 207/2547 เรื่องส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนวิถิปุทธ ที่ได้จัดส่งไปตามวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย สรุปใจความได้ว่า (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547 : 119-120) ให้พระสังฆาธิการทุกระดับส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนวิถิปุทธ ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านวิชาการ ด้านการศึกษา สงเคราะห์ และให้ความร่วมมือจัดกิจกรรมของโรงเรียนเป็นต้น และในงานต่าง ๆ 6 ด้าน ที่พระสังฆาธิการต้องให้การเอาใจใส่ และเสนอกับผู้ปกครองเพื่อเสนอเป็นผลงานได้นั้น ก็มี 1) การศาสนศึกษา 2) การศึกษาสงเคราะห์ 3) การเผยแพร่ศาสนา 4) การสาธารณูปกรณ์ 5) การสาธารณสงเคราะห์ และ 6) การปกครอง

จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าอาวาสต้องไปมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือโรงเรียนวิถิปุทธ 1 ในหลาย ๆ วิธีก็ คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาโรงเรียนวิถิปุทธ ซึ่งเป็นงานหลักงานหัวใจสำคัญของการบริหารโรงเรียน

3. ว่าด้วยกฎหมายบ้านเมืองดังเช่นในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 9-43) ได้กำหนดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของ องค์กรศาสนา หรือพระภิกษุในกรณีเป็นโรงเรียนที่อยู่ติดวัด หรือเป็นโรงเรียนวิถิปุทธ ไว้ดังนี้

หมวดที่ 1 มาตราที่ 9 (6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

หมวดที่ 2 มาตราที่ 12 นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

หมวดที่ 2 มาตราที่ 14 บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ซึ่งสนับสนุน หรือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสิทธิประโยชน์ตามควรแก่กรณี ดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 12)

หมวดที่ 3 มาตราที่ 18 (3) ศูนย์เรียน ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษา นอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด

หมวดที่ 4 มาตราที่ 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาระหว่างชุมชน

หมวดที่ 8 มาตราที่ 58 (2) ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาบริจาคตริพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น

ฉะนั้นว่าด้วยกฎหมาย 3 ฉบับ ดังที่ว่ามาพระภิกษุจะต้องมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการโรงเรียน เพื่อพัฒนาคน ช่วยเหลือมนุษย์ เพื่อสนองกฎและมติมหาเถรสมาคม และเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองที่มีกำหนดมาให้หน่วยงานศาสนาต้องมีส่วนร่วม

5. แนวคิดและทฤษฎีผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวิสุทธิพรุทธสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

พระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2

ในการดำเนินการจัดการสถานศึกษามีอยู่อย่างหนึ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งไม่แพ้ระบบการจัดการนั้นก็คือผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการจัดการสถานศึกษา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 5) สถานศึกษา หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษาหรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือของเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

ส่วน ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2549ข : 257) ว่าด้วยการบริหารจัดการและขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. 2546 ได้กล่าวไว้ว่า สถานศึกษา หมายความว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาตามประกาศสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 3) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายความว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 3) ผู้บริหารสถานศึกษาหมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่ง ทั้งของรัฐและเอกชน

สรุปผู้บริหารสถานศึกษา คือ บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาตามประกาศสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ในการทำงานของกระทรวงศึกษาธิการปัจจุบัน ได้ดำเนินการแบ่งเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อจัดการการศึกษาที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงได้ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่การศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2549ก : 103) โดยอาศัยอำนาจตามความมาตรา 5 และมาตรา 37 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กับมาตรา 8 มาตรา 33 วรรคสองและมาตรา 76 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ โดยคำแนะนำของคณะกรรมการ

การศึกษาแห่งชาติ ปฏิบัติหน้าที่สภาการศึกษา จึงกำหนดเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 175 เขต จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีเขตการศึกษา 2 เขตด้วยกัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549ก : 117)

ดังนั้น เขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ประกอบด้วยท้องที่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา อำเภอท่าเรือ อำเภอวังน้อย อำเภอภาชี อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ตั้งอยู่ที่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา

เขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ประกอบด้วยท้องที่ อำเภอเสนา อำเภอบางซ้าย อำเภอบางซ้าย อำเภอบางไทร อำเภอบางปะอิน อำเภอลาดบัวหลวง อำเภอบางบาล และอำเภอบางผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ตั้งอยู่ที่อำเภอเสนา

สรุป สถานศึกษาโรงเรียนวิสุทธิพุทธสังกตสำนักเขตพื้นที่การศึกษา คือโรงเรียนวิสุทธิพุทธที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษิตามประกาศสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าม้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ดังต่อไปนี้

จุฑารัตน์ อินทะแสน (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 5” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตรขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 5 ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรของแต่ละโรงเรียนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเพียงพอเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และกระบวนการจัดทำหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ครูมีภาระงานมาก ครูมี คุณวุฒิ และพื้นความรู้ไม่ตรงกับวิชาที่รับมอบหมายให้ทำการสอน ด้านแหล่งเรียนรู้ พบว่าหนังสือ เอกสารสิ่งพิมพ์ สื่อ และโสตทัศนูปกรณ์ มีจำนวนไม่เพียงพอเนื่องจาก มีงบประมาณจำกัด ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่าครูส่วนใหญ่ประสบปัญหาในด้านความรู้ความเข้าใจ วิธีการ และกระบวนการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย ด้านการนิเทศ

การศึกษา พบว่าครูไม่ได้มีการบันทึกผลการนิเทศ และไม่มีการจัดดำเนินการนิเทศอย่างเป็นทางการ

สมชัย ปานผาสุข (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของพระภิกษุในจังหวัดอ่างทอง” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของพระภิกษุในจังหวัดอ่างทอง และเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของพระภิกษุที่มีตำแหน่งต่างกัน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้แก่ พระภิกษุในจังหวัดอ่างทอง จำนวน 135 รูป แบ่งเป็น เจ้าอาวาส 91 รูป เจ้าคณะตำบล 37 รูป และเจ้าคณะอำเภอ 7 รูป เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS โดยใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า 1) ในภาพรวมพระภิกษุมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับปานกลาง โดยที่พระภิกษุที่มีตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับมาก ปานกลางและน้อยตามลำดับ 2) พระภิกษุที่มีตำแหน่งต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่เจ้าคณะอำเภอมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสูงกว่าเจ้าคณะตำบลและเจ้า

โสธรารักษ์ ชุนรักญาติ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการดำเนินการจัดการหลักสูตร โรงเรียนวิถิพุทธ” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ เพื่อศึกษาการดำเนินการจัดการหลักสูตร โรงเรียนวิถิพุทธ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นผู้ริเริ่มดำเนินการในการจัดการศึกษาแนวพุทธ ได้ดำเนินการและมีผลงานอย่างต่อเนื่อง ตามรายงานผลการปฏิบัติงานจากคณะทำงาน โรงเรียนวิถิพุทธ กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 6 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหาร สถานศึกษา รองผู้บริหารสถานศึกษาฝ่ายวิชาการ ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูผู้สอนและครูหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างและแบบศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา แจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการเตรียมการจัดหลักสูตร โรงเรียนวิถิพุทธมีการจัดหาที่ปรึกษา จัดหาแหล่งศึกษา จัดหาเอกสารข้อมูล การจัดเตรียมบุคลากร การเตรียมคณะกรรมการสถานศึกษา การเตรียมนักเรียน การเตรียมผู้ปกครองและชุมชน การกำหนดธรรมเนียมสถานศึกษาและการจัดแผนปฏิบัติการ ไม่พบปัญหาในการเตรียมการจัดหลักสูตร 2) ด้านการดำเนินงานการจัดหลักสูตร โรงเรียนวิถิพุทธมีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา โดยการเพิ่มเติมพุทธธรรมเป็นจุดเน้นของสถานศึกษา ที่สะท้อนการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) แบบบูรณาการ การจัดการเรียนรู้และในชีวิตประจำวัน มีการจัดหน่วยการเรียนรู้ โดยการบูรณาการพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดแผนการจัดการเรียนรู้ เน้นการนำพุทธ

ธรรมมาเป็นเกณฑ์ตรวจสอบการเรียนรู้ การปฏิบัติหรือการเชื่อมโยงการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ มีการกำหนดกิจกรรมนักเรียน โดยเน้นส่งเสริมการ "กิน อยู่ คู่ ฟังเป็น" การจัดสภาพกายภาพของสถานศึกษา มีการจัดสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาที่ชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ เน้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการ "กิน อยู่ คู่ ฟังเป็น" การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร เน้นการประสานความร่วมมือกับวัด/คณะสงฆ์และชุมชนในการจัดการเรียนรู้ ที่พัฒนาผู้เรียนรอบด้านทั้งกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตตภาวนา) และปัญญา (ปัญญาภาวนา) มีการพัฒนาบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง โดยส่งเสริมการศึกษาและการปฏิบัติธรรมด้วยตนเอง มีการนิเทศ ติดตามอย่างสม่ำเสมอ และมีการสนับสนุนทรัพยากร โดยการจัดหาข้อมูลทางวิชาการ เพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้ ไม่พบปัญหา ในการดำเนินงานการจัดหลักสูตร 3) ด้านการติดตามประเมินผลการจัดหลักสูตร โรงเรียนวิถิพุทธ มีการดำเนินการติดตามประเมินผลการจัดหลักสูตร โดยการสอบถามจากรองผู้บริหารสถานศึกษา ฝ่ายวิชาการและครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ศึกษา จากแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาและสังเกตจากการปฏิบัติงานของครูผู้สอน มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน การจัดหลักสูตรตลอดทั้งปีการศึกษา และมีการเผยแพร่ผลการดำเนินงานการจัดหลักสูตร โดยการจัดนิทรรศการเผยแพร่ผลการดำเนินงาน และจัดตั้งองค์กรความร่วมมือทางการเป็นผู้นำการจัดการศึกษาแนวพุทธ ไม่พบปัญหาในการติดตามประเมินผลการจัดหลักสูตร

ดอลเลอร์ (Delores. 1998 : Abstract) ได้ศึกษาผู้ปกครองชาวแม็กซิกัน ผลการศึกษาพบว่า ครูควรมีการเยี่ยมเยียนบ้านนักเรียน พบปะผู้ปกครอง บิดา มารดา เพื่อร่วมกัน ตัดสินใจ การวางแผนการจัดสรรงบประมาณ หลักสูตร การบริหารงานบุคคล การพัฒนาบุคลากร และการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการบริหาร และการตัดสินใจผู้บริหาร ควรมีประชาธิปไตย ให้โอกาสกับผู้ปกครองทุกคน

แครอล และกอล (Carol and Gall. 1997 : Abstract) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับชุมชน และโรงเรียน พบว่า การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในโรงเรียน ซึ่งมีนักเรียน เป็นวัยรุ่นมีความสำคัญมาก คนในชุมชนควรจัดตั้งกรรมการของชุมชนในการดูแลร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และควรมีความรอบคอบในเรื่องระเบียบข้อบังคับ ขั้นตอนวิธีการที่อาจจะมีผลกระทบ